

It is defined that cultural cooperation develops on the basis of Agreement on cultural and scientific cooperation between Polish and Spanish governments and on the basis of Agreement on scientific and technical cooperation. In Spain in 2002 a lot of cultural events were held within the framework of “The year of Poland in Spain” – it is the project that aims to popularize Polish culture and science in Spain. In turn “The year of Spain in Poland” was also held.

Today relations between Spain and Poland are dynamic. A big contractual basis has been built up over the past ten years. Both the absence of vexed issues and a common cooperative politics of the EU open up new opportunities for cooperation between countries.

Key words: bilateral relations, Spain, Poland, cooperation.

Надійшла до редколегії: 28.03.2014

УДК 323.1 «Стар»

І. О. Стряпко

Ужгородський національний університет

ТЕОРІЯ НАЦІЇ ВОЛОДИМИРА СТАРОСОЛЬСЬКОГО

Розкривається оригінальна концепція нації В. Старосольського, яка суттєво відрізнялася від теорій українських вчених початку ХХ ст. На відміну від більшості теорій, які були етніцистськими (етнологічними), вона є модерністською. Автор велику увагу звертає не лише на роль традиційних факторів: культури, мови у формуванні нації, але й демократії. Саме демократія, на його думку, відіграла вирішальну роль у процесі формування та становлення нації.

Ключові слова: теорія нації, націогенез, теорія нації В. Старосольського, модерністська теорія нації, демократія і нація.

Тривалий час теорія нації В. Старосольського не була належно досліджена та оцінена науковцями. Спершу через ідеологічне табу, а згодом через те, що більш популярними були дослідження інших авторів. Слід відмітити, що його теорія нації сильно відрізняється від подібних теорій початку ХХ ст., більшість з яких, були варіаціями етніцистських (етнологічних) теорій.

Відтак, важливим завданням української політичної науки є осмислення концептуальних, перспективних ідей, висунутих В. Старосольським, які мають потенціал для використання у формуванні та реалізації національної політики сучасної України.

Попри певні зусилля українських дослідників дослідити та осмислити теоретичну спадщину вченого вони все ще залишається малодослідженою. Тому завданням нашого дослідження є вивчення теорії нації Володимира Старосольського.

Опрацювавши наукову літературу ми можемо зробити висновок, що серед дослідників теорія нації В. Старосольського є не надто популярна. З тих хто займався дослідженням його наукового доробку насамперед виділимо праці В. Згурської [2], яка захистила дисертацію «Концепція нації і держави Володимира Старосольського». Вона, на основі аналізу його праць («Теорія нації», «Держава і політичне право» тощо) здійснено концептуалізацію його поглядів на сутність нації та національної держави, їх ознаки, форми, функції та майбутнє у контексті демократичних міждержавних взаємовідносин.

Відмітимо, що серйозною спробою ввести теоретичний доробок В. Старосольського у сучасний науковий обіг його концепції нації і держави є праці І. Кресіної, зокрема вступна стаття «Свідомість і воля – основа нації» [4] до першого перевидання праці В. Старосольського «Теорія нації» (1998).

Теорія нації В. Старосольського була не типовою для української політичної думки початку ХХ ст. Більшість дослідників націю розуміли як природну та кровну спільноту, це розуміння було близьким до сучасних етніцистських (етнологічних) теорій. Такого трактування дотримувалися С. Дністрянський, В. Липинський, С. Томашівський, В. Кучабський, В. Крупницький [5].

До прикладу С. Дністрянський наводить три основні чинники виникнення нації : 1) люди; 2) територія; 3) культура. Люди, (натура) – вказує на те, що вихідною точкою народу є спільне родове походження, згодом – це відчуття кровної спільності. Територія характеризується науковцем як природна, тобто та, на якій народжуються

люди і визначається вона за етнографічним принципом. Збереження народної культури і поширення її серед майбутніх членів народу є основною метою створення народу, як свідомої суспільної групи. Остання може залучати до себе нових членів шляхом асиміляції, яка, в свою чергу, довершується за допомогою культури [7]. Варто віддати С. Дністрянському належне – він не абсолютизував значення вищезазначених ознак нації, оскільки кожен з чинників можна піддати критиці емпіричними обставинами.

Домінування етніцистських (етнологічних) теорій, щодо розуміння нації в середовищі українських мислителів легко можна пояснити. Українці не змогли вибороти свою державність у під час української революції 1917-1921 рр., а, отже, опинилися розділеними між кількома державами. На думку української еліти, національна свідомість населення була достатньою для творення власної держави і лише несприятливі зовнішні обставини завадили українцям реалізувати проєкт державотворення. Частина польської еліти не розглядала українців як самодостатню націю, а лише як частину польської. За таких умов більшість українських мислителів намагалися довести, у першу чергу, самостійність української нації, відмінність від поляків. Концепції політичної нації не могли розглядатися, оскільки в таких умовах українці мусіли б вважатися частиною польської нації. Етніцистські (етнологічні) підходи дозволяли виокремити ознаки нації та провести досить чітку, на думку теоретиків, лінію поділу, які розрізняли б представників різних націй.

Незважаючи на це, В. Старосольський дотримувався іншого підходу. Його теорію можна вважати модерністською, оскільки націю розглядав як продукт модерної епохи. Загалом, він зазначав, що проблемою дослідження поняття нації є високий рівень суб'єктивізму. До прикладу, майже завжди державна ідеологія, або частина дослідників, початок формування власної нації намагаються віднести якомога далі у минуле [8], з тим, щоб зробити її більш старою, історично першою і т.д. Деколи дослідники намагаються відшукати у минулому приклади існування нації, або проводять некоректні паралелі й співвідносять явища, які насправді не є тотожними. Наприклад, говорити про формування націй у Античності, або національних рухів у ранньому Середньовіччі. Така практика не лише не сприяє науковому вивченню проблеми нації, але й ускладнює його, створюючи додаткові перешкоди.

Загалом вчений виділяв два підходи до розуміння феномену нації. Перший називає атомістичним, другий, представником якого вважав себе, соціологічним. Під атомістичним підходом він розуміє теорії нації, які розглядають її як «суму, як просто збірну назву для якоїсь кількості людських одиниць, що відзначаються від других спільними собі прикметами» [8]. Ми можемо його ідентифікувати як етніцистський (етнологічний) підхід до розуміння нації. При цьому, зауважує, що починаючи від найдавніших часів, ми їх можемо локалізувати початком епохи Просвітництва, більшості вченим було притаманно саме атомістичне розуміння нації. В принципі, в такому розумінні нема нічого дивного, адже у тогочасній науці домінувало саме атомістичне уявлення про світ. До прикладу, Ш.-Л. Монтеск'є розглядає націю лише як загал однакових до певної міри одиниць, а не якусь вищу, об'єднуючу ці одиниці, цілість. Подібне трактування можна зустріти й у Вольтера [8]. Не настільки чітко висловлена, але все ж атомістична, теорія лежить в основі розуміння нації до ХХ ст.

Домінування атомістичного розуміння стало причиною того, що нація розглядалася як проста сукупність індивідів. Відтак, для задоволення національних потреб використовувався термін «права нації» [8], який розумівся виключно як задоволення потреб конкретних індивідів. До прикладу, надання їм можливості говорити своєю мовою чи сповідувати свою релігію, або дотримуватися своїх звичаїв. Тому поняття «право мови» стало домінуючим в юриспруденції щодо проблеми задоволення національних потреб. Щоправда, воно не могло вирішити національні проблеми, адже ґрунтувалося на неправильному розумінні поняття нація.

Свою теорію нації В. Старосольський побудував на критиці атомістичного підходу, який лежав в основі більшості підходів до розуміння нації. Як вже зазначалося, атомістичне розуміння нації вчений визначає як таке, в основі якого лежить

одна або декілька об'єктивних ознак для установалення нації. «З огляду на те, що сі теорії звертають увагу, коли не виключно то передовсім на емпіричні дані «признаки нації», названо теж напрям який вони представляють «емпіричним» [8].

Найбільш типовими «об'єктивними» ознаками нації, на його думку, є:

1. антропологічна спільність (своєрідна будова і вигляд тіла);
2. самостійна мова (з літературою, наукою і т. д.);
3. власні історичні традиції і змагання (на політичній, суспільній царині);
4. власна культура (так матеріальна як і духовна) й спільні культурні стремління;
5. територія, на котрій або була, або є, або може бути власна національна держава [8].

В. Старосольський піддав кожному з виділених ознак критичному аналізу, яким намагався спростувати саму можливість розглядати націю як лише набір «об'єктивних ознак». Говорячи про антропологічну расовість, він висловив припущення, що на-вряд чи в сучасному світі (початок ХХ ст.) існують чисті, етнічно не змішані на-роди. Наприклад, італійці є нащадками римлян, етрусків, кельтів, греків, сарацин, германців. Так само й французи серед своїх предків мають римлян, галів, бритів. Якщо ж говорити про росіян, то вони є сумішшю чисельних слов'янських та неслов'янських народів. Проте, найбільш показовим є приклад американців, серед предків яких можна знайти представників майже усіх народів та рас. Це свідчить, що громада об'єднана спільністю рис не ідентична нації.

Аналізуючи культуру, як критерій нації (сюди В. Старосольський відносив мову та традиції) він зауважує, що культура також не може бути визначальним критерієм поняття нації. Насамперед тому, що в середовищі нації можуть побутовати «різні культури» для різних соціальних верств. Мова йде про поширене серед представників модерністського підходу трактування культури як частини певної соціальної групи. Таким чином, культура аристократії може відрізнитися від культури селян й це будуть різні культури, а не дві частини однієї культури. Крім того, в сучасному світі спостерігається таке явище як належність до різних «культурних кругів» – культур різних націй. Особливо таке явище спостерігається в середовищі розділених народів. Він наводить приклад поляків та українців. «Так Поляки з Познаньщини культурно безперечно ближші до Німців, як до Поляків з б. Росії – і то без огляду на спільність мови – проте національно, вони Поляки. Для Українців Збруч і Карпати становлять межі, по яким на протязі довгого часу витворювалися відмінні культурні типи. Помимо всього відемного практичного значіння для нації, ніхто од-наче не може на сій основі признати існування трьох українських націй. Коли про небезпеку такого поділу можна говорити, то зовсім не ізза існування окремих куль-турних типів, тільки по зовсім иншим причинам» [8].

Другим прикладом, що ставить під сумнів критерій культури є ефект зближення культур. Тут в якості прикладу наводяться ірландці, які перебуваючи в Британській імперії, перейняли від англійців значну частину культури, але при цьому продо-вжують залишатися ірландцями. Часом, можливий феномен, коли нації, що до-вго протистоять одна одній, тим не менше культурно зближуються та переймають традиції. Таким прикладом є українці [8], які попри тривалу боротьбу проти татар та турків, все ж чимало перейняли від них, згадати хоча б шаровари. Якщо ж гово-рити про мову, то й тут також можна навести чимало прикладів коли в межах однієї нації побутовують декілька мов, або різні нації користуються однією мовою. Як при-клад вчений наводить швейцарців та бельгійців, які мають декілька мов, а також американців та англійців, сербів та хорватів [8], як приклад різних націй з однією мовою. Зауважимо, що подібні аргументи наводив й К. Дойч [1], щоправда його теорія нації була розроблена набагато пізніше.

Що стосується території як ознаки нації, то й тут В. Старосольський наводить приклади, які неможливо заперечити: євреїв та циган – нації без власної території.

За певних умов саме культурний чинник дозволяє зв'язати в єдине націю, яка роз'єднана великою кількістю держав. Тоді культура виступає об'єднувачим чин-ником. Як приклад такого стану наводив німців, які протягом тривалого часу не мали єдиної держави, а створили велику кількість дрібних державних утворень (до 1871 р.). При цьому культура може використовуватися й у негативному аспекті. При-

кладом чого є «культурна мiсiя», «теорiя вищої культури», якими часто виправдовують експансiонiзм держави, або жорстоку полiтику колонiальних адмiнiстрацiй.

Загалом же культура має позитивний вплив на формування нацiї. Зокрема, якщо члени однієї спiльноти мають однаковi правовi, естетичнi та морально-етичнi норми, однаковий побут, iнтереси, то цi обставини бiльше сприяють можливостi спiльнотi об'єднатися у нацiю.

Спiльна культура полегшує технiчне порозумiння мiж членами нацiї. Особливо цьому сприяють чинник мови та писемнiсть. Вони виступають ознаками, що є найкращим зовнiшнім способом манiфестувати свою нацiональну приналежнiсть та пiзнавати нацiональних собратiв. Тут варто згадати вiдомий вислiв Йогана Готфрiда Гердера «Хiба має народ щось дорожче за мову своїх батькiв? У мовi народу вiдбивається все його мислення, його традицiя, iсторiя, релiгiя, це основа життя народу, його душа i серце. Вiдiбрати в народу мову означає довіку позбавити його щастя...» [6, с. 82].

Мова завжди була визначальною рисою нацiї. У нiй поєднувалися духовнi, ментальнi особливостi нацiї, вона вiдображала й рiвень технiчного розвитку (технiчнi термiни). Мова також виражала силу й мiць нацiї, поширювалася нею пiд час експансiї. Проте для малих, недержавних народiв, сам факт iснування яких часто ставився пiд сумнiв, мова набула особливого, сакрального змiсту. Для них вона стала, фактично, синонiмом до термiна «нацiя» й останнiм «бастiоном боротьби» за збереження свого нацiонального «я». Саме з вiдродження мови починалося нацiональне пiднесення цих народiв. Воно спочатку було лише культурним i лише з часом перетворилося на полiтичний рух. Вiдтак, будь-яке питання, яке хоч найменшим чином зачiпало мову, було надзвичайно гострим i важким для вирiшення. Боротьба груп, якi орієнтувалися на ту чи iншу мову, дiалект чи правопис, перетворювалася на безкомпромiсну вiйну до повної перемоги, в якiй не могло бути компромiсiв, а лише перемога або смерть [11, с. 167].

Загалом В. Старосольський зробив прогностичне припущення, що роль культурного чинника для нацiї дедалi зростатиме. Проте, вчений не абсолютизував (на вiдмiну вiд Й. Бочковського, Т. Масарика та iн.) значення культури для нацiї, пiдкреслюючи, що нацiональна приналежнiсть не збiгається з культурною, вiн також i не перебільшував (на вiдмiну вiд М.Ковалевського i Д. Донцова) ролi психологiчного чинника та провiдної верстви у формуванні держави [2, с. 15].

Таким чином, вiн спростував тезу, що нацiя є спiльною на основi набору спiльних ознак. При цьому зауважимо, що в основi його аргументацiї лежать ретельно пiдбранi факти, якi важко заперечити. Наголосимо також й на тому, що пiзніше подiбна, а деколи й однотипна аргументацiя наводилася теоретиками нацiї середини та кiнця ХХ ст.

Попри критику атомiстичних, «об'єктивних ознак» нацiї, вiн все ж змушений був визнати, що вони мають вплив на формування нацiї та внести їх до своєї теорiї. Зокрема, вчений визнав й значення антропологiчного типу (в його працi використовується термiн «раса»). Хоч продовжував пiдкреслювати, що раса сама по собi не є об'єктивним критерiєм нацiї. Попри це, елемент раси не є для життя нацiї байдужим. Не будучи творчим чинником, в тому розумiннi, що iснування расових вiдмiнностей було б вирiшальним критерiєм виникнення та iснування нацiї, чинник раси має без сумнiву, значiння для життя нацiї. «Iснування расових окремiшностей не можна заперечити, а раз признається їх, то мусить признавати, що фiзична та моральна якiсть одиниць, з яких складається суспiльство, мусить впливати i на його якiсть як гуртової цiлостi. Так внутрiшнє життє нацiї, як i її доля в зносинах з другими, безперечно є залежнi вiд расових прикмет» [8].

Наголосимо, що на думку ученого, вищезазначенi риси сприяють перетворенню спiльноти у нацiю, але не є її визначальними чинниками. На етногенез найбільший вплив мали демократiя та релiгiя. Проте реалiзуватися вони могли лише у модерну епоху. У етнiцистських (етнологiчних) теорiях домінує пiдхiд, що ототожнює спiльноти Античностi – грекiв та римлян з нацiями. Аргументами слугує той факт, що обидвi спiльноти мали спiльну мову, культуру, самосвiдомiсть, а головне чiтко

протиставляли себе іншим – «варварам».

Вчений виступає з критикою такого підходу. На його думку, спільноти Античності ні в якому разі не можна розглядати подібними націям. Вони були спільнотами заснованими безпосередньо на племінному зв'язку. Почуття приналежності до своєї спільноти та заснована на цій основі відмежованість від інших народів, впливала в них безпосередньо з фізичної основи їхнього існування [8]. Використовуючи сучасну термінологію, ми б сказали, що це були етноси в розумінні кровно-споріднених спільнот. Такими народами були євреї, греки, римляни.

Характерним є приклад греків. З одного боку, вони мали спільну мову та спільну культуру. Проте, були замкнутими спільнотами у своїх містах-державах, відокремленими від підкорених племен. Тут, ймовірно, він має на увазі Спарту. До того ж, греки були розмежовані політично на кілька держав. Тому були далекими від сучасного розуміння нації. Спільна загроза допомагала грекам об'єднуватися, але лише тоді, коли вони протистояли народу з іншою культурою – персам. Проти македонян, які значною мірою були елінізовані, греки не зуміли об'єднатися. Вони були культурною та племінною спільнотою. Племінна свідомість стала причиною швидкого розпаду держави Олександра Македонського після його смерті, не зважаючи на культурну спільність греків. Важко погодитися з В. Старосольським щодо племінної свідомості як причини розпаду імперії Олександра Македонського. Загалом зазначимо, що Східне Середземномор'я до завоювання Римом було сильно елінізоване. Настільки сильно, що тут сформувалися концепції космополітизму, а самобутній Єгипет майже втратив свою оригінальну культуру та став частиною елліністичного світу. Те саме сталося й з євреями, які також зазнали сильної елінізації. Фактично ми можемо говорити про формування єдиної культурної елліністичної спільноти.

Римляни, особливо на ранній стадії, є хрестоматійним прикладом племінного утворення. У їх державності та політичному устрої закріпився троїстий племінний поділ. Зокрема 300 сенаторів по 100 від племені (по 10 від родів – фамілій). На думку В. Старосольського, «Пізнійше Рим перейшов межі своєї племінної основи, але нова, поширена його суспільність не була «нацією» в сучасному розумінні. Рим поширювався як держава, а не як нація. Поширювався круг горожан Риму і росло правове суспільство Римлян, але се було суспільство-спілка, а не спільнота. Почуттє, яке звязувало в одну цілість се суспільство, було не національним патріотизмом, а «льоаяльністью» супроти держави» [8].

Знову таки важко погодитися з вченим. Римляни попри завоювання держави ще 1/3 земель роздавали своїм поселенцям. Таким чином, створюючи чисельний та активний прошарок лояльного населення. Така практика призводила до швидкої асиміляції підкореного населення та творення на його основі нової спільноти. Прикладом може слугувати населення Галії, яке після завоювання Цезарем впродовж якихось 100 років настільки сильно асимілювалося, що ми вже не можемо говорити про галів, а радше про нову романську спільноту.

Нації формувалися на руїнах старих, племінних, етнічних спільнот. Цей процес був дуже тривалим у часі та охоплював не одне століття. Вирішальним чинником формування нації, на думку В. Старосольського, була демократія. Саме завдяки їй було населення стало якісно новою спільнотою. Формування сучасних націй відбулося між 1789 та 1914 роками. Кожна нація пройшла свій етап становлення, одні швидше інші пізніше. При цьому зауважувалося, що процес становлення нації був довшим та тривалішим ніж це прийнято вважати. Він був безпосередньо пов'язаний з демократією. «Народина нації є тісно зв'язані з народинами політичної новочасної демократії. Зв'язок поміж обома є не випадковий і не зовнішній тільки, але він лежить глибоко в сути обох явищ. З внутрішньою необхідністю мусів суспільно-політичний рух, що відбувався під кличем боротьби за народню суверенність, викликати явище назване нацією. Розуміється, не про льогічну необхідність тут мова. Не абстрактна льогіка породила націю. Породила її практична, соціальна та психольогічна неминучість, якої закони в суспільнім буттю далеко сильніщі та плодотворніщі як закони формальної льогіки. Але навіть в царині сеї останньої, в царині абстрактного, теоретичного думання, в супроводі якого відбувалася велича-

ва боротьба політичного абсолютизму з «народом» за державу, навіть там стрічаєм моменти, які вказують на необхідність народження політичної нації» [8].

Власне визначення демократії як головного чинника націєтворення є наріжним каменем його теорії. В жодній іншій теорії нації ми не бачимо такого зв'язку з демократією.

Середньовічна держава автором розглядається як племінна, незв'язана з територією політична організація. Вона була роздвоєна тому, що переважну більшість населення не включала у політичну систему, розглядала їх як чужорідний елемент. Участь у політиці допускалася лише для аристократії та частково для духовенства. Саме ці верстви розглядалися як монопольні носії влади. Все інше населення виключається з політичного життя. Більше того, воно взагалі не сприймається як частина спільноти.

Аристократія, особливо в країнах Європи, була суто інтернаціональною. «Тонкі різниці національних характерів є сьогодні багато більше вироблені, як в середньовіччю. Європейський клир, зв'язаний латинською мовою та освітою почував себе одною цілістю супроти різних народів. Лицарство витворило для себе, на хрестоносних виправах під стінами Єрусалима, власний спільний кодекс галантерії та лицарського звичаю, який так тісно зв'язував між собою німецького, англійського та французького шляхтича, що він держав руку з чужим товаришем по стану проти міщан власного краю» [8]. Додамо, що селяни також не сприймалися як частина спільноти. Більшість феодалів були пов'язані з політичною організацією – державою. Крім того, феодали через доменне землеволодіння одночасно могли належати до кількох держав одночасно. При цьому важливішою була приналежність соціальна, а не етнічне походження. Аристократія усієї Європи була пов'язана між собою соціальними зв'язками, особливою – куртуазною культурою та специфічною формою поведінки, яка проводилася лише до рівних собі.

У війнах використовувалися й професійні солдати та найманці з усіх країн Європи. Така мішанина народів та племен не дає можливості розглядати середньовічні війни як розбірки аристократії, а не національні війни. Тому нічого дивного не було в тому, що аристократи служили в країнах з яких не походили, до прикладу Євген Сайвойський – австрійський полководець, який народився у Франції.

Взагалі Середні Віки були періодом, коли пануючим типом суспільної та політичної організації була спільнота. Впливало з великої ролі села та сільського елемента, врешті з партикуляризмом та з роллю особистого елемента в суспільній та політичній організації. Основними елементами Середньовіччя були – династія, церква та феодальна аристократія, вони були абсолютно непов'язані з жодною народністю.

Демократія, а разом з нею й капіталістичні відносини докорінно змінили систему відносин та цінності Середньовіччя. Капіталізм в силу свого розвитку розхитав усю суспільну та політичну структуру Середньовіччя. Він приніс з собою хвилю раціоналізму, яка змінила основні пріоритети суспільства. Прикладом може слугувати «освічений абсолютизм», або феодальна аристократія XVIII століття. Раціоналістична течія знищила ці політично-суспільні спільноти, на яких ґрунтувалося Середньовіччя. Він став світоглядом молоді демократії, як політичної форми капіталістичної доби що починалася. «Раціоналізм і демократія означають в першій мірі повну атомізацію; суспільність розбивається на поодинокі людські одиниці як на атоми, з яких тільки механічно, штучно, шляхом зложеної організації має зродитися висша цілість. Організація робила сі людські атоми «тілом», суспільством, надавала їм особовість і дієздатність але тільки в юридичному значінню» [8].

В боротьбі за владу в державі демократія використала, в першу чергу, спільноти, які витворилися на тлі релігійних течій та релігійної боротьби. Її тактична перевага в боротьбі з монархічним абсолютизмом лежала в тому власне, що носієм демократії були об'єднані релігійним почуттям маси, об'єднані не тільки холодним розумом, розумінням спільного інтересу, але злиті в одно стихійною волею, ірраціональним, релігійним елементом. «Римський католицизм з одного боку, з дру-

гого пресвітеріанізм, пуританізм, індепендентизм та врешті левелеризм — усе те релігійні течії, а рівночасно означені точно політичні програми та напрями» [8].

Теорія нації В. Старосольського є нетиповою для подібних теорій українських мислителів. Більшість з них були представниками етніцистського підходу, в той час як він прихильник конструктивістського підходу. Критично аналізуючи існуючі на той час теорії нації він рішуче виступає проти так званих атомістичних теорій. Такі теорії ми можемо ототожнити з сучасними етніцистськими теоріями. Аналізуючи «об'єктивні» риси нації він робить висновок, що вони не можуть вважатися такими. До прикладу критикуючи антропологічні ознаки нації він зауважує, що вони можуть змінюватися впродовж віків. Крім того не існує жодного випадку існування етнічно чистих націй. Усі вони є до певної міри змішаними. Крім того є чимало випадків коли відомі діячі культури етнічно не були представником нації. Такими прикладами можна вважати Шандора Петефі, Александра Дюма та багатьох інших.

Не можна вважати об'єктивною ознакою нації її мову. Існує багато випадків коли нація використовує декілька мов, або навпаки різні нації використовують одну мову. Культура та традиції так само не можуть вважатися ознаками нації, адже вони можуть змінюватися протягом століть. Крім того автор наводить приклад коли поляки, які були поділені серед трьох держав мали дуже різну культуру, але вважалися однією нацією.

Переходячи до свого розуміння поняття нація, В. Старосольський змушений був повернутися до «об'єктивних» ознак нації та визнати, що попри критику вони мають велике значення для нації. Таким чином його теорія є досить суперечливою. Націю ж він трактував як психолого-політичну спільноту. Відтак ми можемо розглядати її як конструктивістську теорію. Дуже цікавим є його погляд на демократію як необхідну передумову формування нації. Саме демократія відіграла провідну роль у виникненні нації. Завдяки їй відбувається синтез дворянської та народної культури та формування на цій основі спільної народної культури.

Бібліографічні посилання

1. Дойч К. Народи, нація та комунікація / Карл Дойч // Націоналізм. Антологія. 2-ге вид. / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. — К.: «Смолоскип», 2006 — С. 317–332.
2. Згурська В. Л. Концепція нації і держави Володимира Старосольського : автореф. дис... канд. пол. наук / Валентина Леонідівна Згурська // . — К., 2008. — 37 с.
3. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні ХХ століття / Б. Кравченко. — К.: Основи, 1997. — 423 с.
4. Кресіна І.О. Свідомість і воля — основа нації [Електронний ресурс] / І.О. Кресіна. — Режим доступу : <http://litopys.org.ua/starosol/stan01.htm>
5. Ляшук Л. Нація як спільнота в соціологічній спадщині В. Старосольського [Електронний ресурс] / Л. Ляшук. — Режим доступу : <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/1521/1/L%D1%96ashuk-2.pdf>
6. Магочій П. Формування національної самосвідомості : Підкарпатська Русь (1848 – 1948) / П. Магочій. — Ужгород, 1994. — 296 с.
7. Олещук К.М. Розуміння нації С. Дністрянського в контексті розвитку соціологічної думки кінця ХІХ початку ХХ століття [Електронний ресурс] / К.М. Олещук. — Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua/konfer30/909.pdf>
8. Старосольський В. Теорія нації [Електронний ресурс] / В. Старосольський. — Режим доступу : <http://izbornyk.org.ua/starosol/stan.htm>
9. Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху [Електронний ресурс] / Ентоні Сміт. — Режим доступу : <http://litopys.org.ua/>
10. Сторожук С.В. визначення поняття «нація» в українській та зарубіжній соціально-політичній думці ХХ ст. [Електронний ресурс] / С.В. Сторожук. — Режим доступу : http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_61/Storozhuk.pdf
11. Стряпко І. Товариство «Просвіта» в громадсько-політичному та культурному житті Закарпаття (1920 – 1939): Монографія / Іван Стряпко. — Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2012. — 328 с.

Стряпко І.О. Теорія нації Володимира Старосольського. Аннотація.

Раскрывается оригинальная концепция нации В. Старосольского, которая существенно отличалась от теорий украинских ученых начала ХХ в. В отличие от большинства теорий, которые были этническими (этнологическими), она является модернистской. Автор большое

внимание обращает не только на роль традиционных факторов: культуры, языка в формировании нации, но и демократии. Именно демократия, по его мнению, сыграла решающую роль в процессе формирования и становления нации.

Ключевые слова: теория нации, нациогенеза, теория нации В. Старосольского, модернистская теория нации, демократия и нация.

Stryapko I. Nation theory by Volodymyr Starosolskyj

It reveals the original concept of nation B. Starosolskoho, which significantly differed from theories Ukrainian scientists early twentieth century. Unlike most of the theories that have been etnitsyskymy (ethnological), it is a modernist. The author draws a lot of attention not only on the role of traditional factors: culture, language in nation-building, but also democracy. That is democracy, in his opinion, played a crucial role in the formation and establishment of the nation.

For a long time the theory of nation by V. Starosolsky has not been properly researched and assessed by scientists. First, because of the ideological taboos and later on because the studies of other authors were more popular. It should be noted that his theory of nation is very different from similar theories of early twentieth century most of which were the variations of ethnological theories.

Thus, an important task of Ukrainian political science is the understanding of conceptual prospective ideas which were put forward by V. Starosolsky and have the potential for use in the formulation and implementation of national policies of modern Ukraine.

Despite some efforts of the Ukrainian researchers to explore and to understand the theoretical legacy of the scientist it still remains poorly explored. Thus, the main objective of our research is to study the theory of the nation by Volodymyr Starosolsky.

Key words: Theory of nation, natsiohenez, nation theory of V. Starosolskoho, modernist theory of the nation, democracy and nation.

Надійшла до редколегії: 28.03.2014

УДК 321.015

О. А. Антонюк

СУДДІВСЬКА ПОЛІТИКА: «ДИКТАТУРА ЛІВИХ СУДДІВ» В ІТАЛІЇ

Розглянуто актуальні питання сутності суддівської політики та її ролі в сучасному політичному процесі на матеріалі судових переслідувань екс-прем'єр-міністра Італії Сільвіо Берлусконі. Розглядається характер боротьби Берлусконі проти так званої «диктатури лівих суддів» в Італії. Звернено увагу на зв'язок між судовими процесами проти Берлусконі та спробами політичних опонентів ослабити його позиції та взагалі усунути від політичної діяльності, а також на невдалі спроби очолюваних Берлусконі політичних сил використовувати законодавчі механізми та громадські протести для захисту від судових переслідувань.

Ключові слова: суддівська політика, політичний процес, Італія, Сільвіо Берлусконі, судові процеси, «диктатура лівих суддів».

У сучасній правовій державі, заснованій на принципі поділу влади, важливим фактором політичного процесу є політика судової влади. Вона пов'язана з реалізацією судовими органами і конкретними суддями неминучого вибору при прийнятті суспільно значущих рішень, що надає відповідним судовим рішенням політичного характеру. В останні роки в різних країнах (Італія, Іспанія, Туреччина, Україна тощо) суспільства стикаються з прикладами залучення судових властей в політичний процес, що дає підстави говорити про «суддівську політику». Метою даної статті є розкрити роль суддівської політики в сучасному політичному процесі в Італії.

Термін «суддівська політика» зазвичай використовувався юристами в суто правовому контексті, однак не можна не враховувати його політичний сенс. У фундаментальній книзі А. Барака «Суддівський розсуд» судова політика розглядається як «комплекс факторів, які направляють судову владу, коли вона робить вибір з тих варіантів, які право надає їй» [1, с. 299]. Ключовою фігурою у сфері судової політики виступає суддя, наділений відповідними повноваженнями з розгляду правових спорів у певному виді судочинства, формування та вироблення суддівської політики щодо застосування нормативних актів, узагальнення судової практики та створення правових позицій тощо.

Право вибору в застосуванні нормативного акта, правових позицій, судової